

VIOLÈNCIA EN EL FUTBOL, TAMBÉ UN PROBLEMA POLÍTIC

El futbol és l'esport més popular. Aquesta popularitat prové del fet que posa en escena l'experiència i els valors que governen la vida dels individus i grups de les societats democràtiques. Tanmateix, això té un preu: ser lloc d'expressió privilegiat de les passions socials. El fenomen dels seguidors violents és una de les seves formes.

El costum dels joves de reunir-se totes les setmanes per assistir als partits de futbol i expressar la seva presència de manera espectacular neix a Anglaterra i Escòcia en els anys seixanta i poc a poc es generalitza per tot Europa sota la forma del fanatisme (hooliganisme) o del moviment ultra.

La definició bàsica del fanatisme és la transgressió de les lleis o costums amb ocasió dels partits de futbol. Els fets abraçats són molt heterogenis i varien segons les legislacions i els costums del país. Pot tractar-se del comportament desordenat del borratxo, dels cants agressius i els insults, però també de la vandalització d'un tren que transporta seguidors. Els motius són també variables, relacionats amb les desventures del club o amb conviccions polítiques. Per això, quan existeix violència, s'han de distingir diferents lògiques.

La violència pot buscar-se pel plaer de barallar-se o crear desordre; o per raons polítiques quan va acompanyada de símbols polítics radicals, quasi sempre d'extrema dreta, i d'atacs contra espectadors o transeünts d'origen africà o magribí. És el nucli dur del fanatisme. La violència pot exercir-se també perquè un grup desitja defensar les seves prerrogatives contra les iniciatives de la policia o el club, la qual cosa remet a l'existència d'aquests grups de seguidors anomenats ultres que s'han desplegat a Europa una mica pertot arreu, i que es presenten com defensors d'una causa, la causa dels seguidors. Actuen una mica com a sindicats d'afecionats que buscarien fer prevaler els seus interessos per tots els mitjans possibles.

PATRICK MIGNON
Doctor en Sociologia

Es presenten com els millors seguidors del club i com els dipositaris dels valors que els dirigents, els jugadors i els afecionats menys entusiastes tendrien a oblidar, com el caràcter popular del futbol, el valor de la samarreta o l'esperit partidista. A diferència dels *hooligans*, les accions dels quals són independents de les circumstàncies esportives, l'agitació o la violència ultra segueix de prop quan afecta l'afecionat: la pujada dels abonaments, els resultats de l'equip, l'actitud del club envers els seguidors, etcètera. Tanmateix, la lògica ultra pot fondre's amb

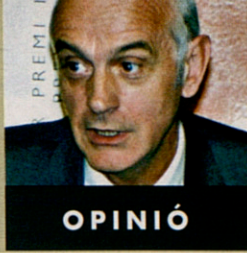
la lògica fanàtica en els seus efectes, la violència interpersonal, perquè aquests seguidors són joves que també recorren a la violència per defensar el seu honor i a la vegada el del grup a què pertanyen, amb la qual cosa entren en un cicle de revenges alimentat pel record dels esdeveniments passats. A aquest apropament entre lògica ultra i lògica fanàtica contribueixen les infiltracions polítiques procedents sobretot

SONIA P. FLORES
Dibuixant

de l'extrema dreta, com les que veiem a Alemanya o Itàlia.

Les arrels d'aquests fenòmens són comunes en les societats democràtiques: les incerteses produïdes per les transformacions de les societats europees en l'àmbit del treball, en la posició dels joves, en les definicions de les pertinences. Reunir-se a les tribunes, defensar un territori o el grup al qual pertanyen, en aquesta gradació que va de la simple presència a la violència més brutal, posen de manifest tant la nostàlgia de la comunitat per mitjà de la pertinença a un col·lectiu com el fet que per a ser algú, en una societat en la qual un ja no pot fer valer la seva herència, s'han de donar proves de la pròpia existència i construir-se una reputació mitjançant les accions que es porten a terme.

Per a uns es tractarà de recuperar l'honor social perdut per culpa de la desocupació; per a d'altres, d'afegir noves proves del propi valor personal. I el futbol, per la seva mediatització, és un lloc privilegiat per expressar aquestes incerteses i viure aquestes experiències perquè assegura la visibilitat necessària per a la seva autenticació. Amb tot, la situació i la gravetat del nivell de violència difereixen segons els països.

En el Regne Unit es va creure que la selecció del públic per mitjà d'una pujada espectacular de les entrades i una política repressiva aconseguirien acabar amb els afeccionats fanàtics. Tanmateix, l'antiguitat de la subcultura del fanatisme, amb la seva memòria i les seves regles, dificulta l'eradicació i fa que sigui un fenomen persistent en les competicions de les divisions inferiors i amb ocasió dels desplaçaments a l'estranger. I torna a ser l'agitació cíclica dels grups d'extrema dreta desitjosos de crear desordre i reclutar membres, allò que trobem en l'origen de les explosions de violència, com s'ha vist fa poc a Itàlia.

De manera general, la inestabilitat que defineix el mercat laboral dels joves a Europa explica la perpetuació del moviment dels seguidors violents, ja que alguns disposen de temps per organitzar i estructurar l'activitat dels grups. A més, als avantatges simbòlics de participar en una acció violenta poden afegir-s'hi beneficis polítics, quan s'és interlocutor de la policia o dels clubs; o beneficis econòmics que procedeixen dels ingressos del mercat de les afeccions i perquè aquest últim existeix com un univers on es forgen relacions socials caloroses.

Per això, no hem d'esperar la pròxima desaparició d'un fenomen nascut amb els primers efectes de les transformacions lligades a la globalització econòmica i que s'ha instal·lat amb el seu aprofundiment. La conseqüència és la seva expansió cap als països de l'antic bloc soviètic. Per solucionar això, alguns països han endegat polítiques específiques. Ja s'ha citat el cas britànic. Podríem parlar també dels programes de treball social a Alemanya i Bèlgica. D'altra banda, s'ha d'insistir en el lloc ocupat per les organitzacions de seguidors que, en el Regne Unit, Itàlia o Dinamarca, lluiten contra la violència i el racisme.

A Alemanya, el Regne Unit i França, les federacions de futbol participen en aquests dispositius, perquè tenen responsabilitats considerables, sobretot en el control de les evolucions que donen lloc al sentiment d'alienació dels joves, com el lloc ocupat pels diners o també el comportament de jugadors i dirigents. I és que els dirigents dels clubs desenvolupen un paper gens menyspreable en

l'evolució de les formes més discutibles de suport esportiu. En efecte, els clubs poden desitjar formar-se un públic fidel i afavorir els seguidors més dinàmics i vacil·lar per por o per interès a l'hora d'oposar-se a les actuacions condemnable. Així, a París, el Kop de Boulogne, un grup

d'ultres de sinistra reputació, deu una part de la seva existència als favors d'un president a la recerca de suport. La visibilitat no tan sols és buscada pels seguidors, sinó també per dirigents per a qui el futbol constitueix una posada en òrbita política. Pensem en Itàlia, en Argentina, on els «barras bravas», són tant clients, suports polítics dels presidents dels clubs, com forces de pressió contra els jugadors o els entrenadors. Així, a Marsella, les ambicions polítiques de Bernard Tapie van tenir el suport dels grups d'ultres als qui va concedir la gestió de les vendes d'entrades. I què pensar dels clubs on els seguidors són també electors que poden negociar avantatges i fer pagar les promeses incomplides al president de torn?

El fanatisme i les afeccions radicals no són simples problemes de manteniment de l'ordre perquè ens remetent, mitjançant l'exemple dels dirigents, al conjunt dels actors que fan viure el futbol, com ens remetent a

aquesta part del públic que ha trobat en el futbol una causa susceptible de fer-los aparèixer de forma més avantatjosa. Estem davant problemes polítics, encara que plantejats la majoria de les vegades de manera no política, ja que interroguen les formes contemporànies de la vida col·lectiva i han de ser avortats amb tots els instruments que defineixen una política.

Aquest article, publicat a La Vanguardia el 16 de novembre de 2003, va guanyar el Premi Manuel Vázquez Montalbán en el seu apartat de periodisme esportiu. © La Vanguardia

«La inestabilitat del mercat laboral dels joves a Europa explica la perpetuació dels seguidors violents, ja que alguns disposen de temps per organitzar-se»

«Els dirigents dels clubs desenvolupen un paper gens menyspreable en l'evolució de les formes més discutibles de suport esportiu»